

Falińska, Barbara

Warsztaty gwaroznawczo-kulturoznawcze w Augustowie 10–20 lipca 2010

"Studia Łomżyńskie", 21, 2010, s. [415]-419

Zdigitalizowano w ramach projektu pn. Budowa platformy "Podlaskie Czasopisma Regionalne", dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki” Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (umowa SONB/SP/465121/2020).

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Udostępniono do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STUDIA ŁOMŻYŃSKIE

tom XXI ŁOMŻA 2010

BARBARA FALIŃSKA (Warszawa)**Warsztaty gwaroznawczo-kulturoznawcze
w Augustowie 10–20 lipca 2010**

Tegoroczne warsztaty gwaroznawczo-kulturoznawcze odbywały się od 10 do 20 lipca w Augustowie, w Bursie Zespołu Placówek Młodzieżowych przy al. Kardynała Wyszyńskiego 3A, pod troskliwą opieką Dyrektora Jarosława Kwietnia, za co serdecznie dziękujemy. Realizacja programu naukowego rozpoczęła się od spotkania w Grajewie (po drodze do Augustowa) w Urzędzie Starostwa Powiatowego, gdzie wcześniej, w porozumieniu starostą Jarosławem Augustowskim i wicestarostą Alicją Rutkowską mieliśmy zaplanowane spotkanie z osobami zainteresowanymi swoim regionem. Wygłoszono następujące referaty:

1. Informacja o obozach gwaroznawczych w Nieckowie (w roku 1979) i w Wojevodzinie (w roku 1983) oraz o Warsztatach Gwaroznawczych w Grajewie (w roku 2008) i w Nieckowie (w roku 2009) – prof. Barbara Falińska (Pracownia Badań Regionalnych Wszechnicy Mazurskiej w Olecku)
2. Informacja o badaniach kultury ludowej w pow. grajewskim – dr Tomasz Rokosz (Akademia Podlaska w Siedlcach)
3. Upowszechnianie wiedzy o języku w polityce językoznawczej – prof. dr hab. Stanisław Gajda (Uniwersytet w Opolu)
4. Od wieży Babel do europejskiej ligi językowej – (dr Krystyna Długosz-Kurczabowa (Uniwersytet Warszawski)
5. Szyk wyrazów w języku polskim – dr Elżbieta Wierzbicka-Piotrowska (Uniwersytet Warszawski)
6. Chrześcijanin a konsumpcja – ks. dr Krzysztof Kietliński (Uniwersytet Kard. Stefana Wyszyńskiego w Warszawie)

7. Przewodnik multimedialny po gwarach polskich – prof. dr hab. Halina Karaś (Uniwersytet Warszawski)
8. Przewodnik multimedialny jako pomoc w realizacji programu szkolnego – mgr Marta Sobocińska (Towarzystwo Kultury Języka, Oddział Warszawski).

Po dyskusji odbyło się spotkanie z gospodarzami powiatu (przy herbacie), na którym ustalono zakres i perspektywę współpracy, dotyczącej badań terenowych i opracowywania materiałów. Powstał społeczny zespół gwaroznawczy (który być może zostanie przekształcony w Grajewski Oddział Towarzystwa Kultury Języka), liczący już 20 osób (z Jarosławem Konopką jako kierownikiem), zainteresowanych systematycznym udziałem w pracach redakcyjnych nad monografią językową powiatu, a także nad tematycznym atlasem i słownikiem Podlasia i Suwalszczyzny. Do badań terenowych zostały zaproszone szkoły. Miłym prezentem – niespodzianką, sprawioną nam przez grajewian, była niedzielna wycieczka krajoznawcza dla wszystkich, którzy zdążyli już dojechać do Augustowa z różnych stron Polski, a także obiad-kolacja w bursie, inaugurująca nasze warsztaty w towarzystwie pana Franciszka Wiśniewskiego, starosty Augustowa i Alicji Rutkowskiej, wicestarosty Grajewa, która towarzyszyła nam w rozmowach planujących szerszą współpracę pod patronatem władz powiatowych i wspólne konferencje. Grupa nauczycieli z Grajewa pozostała z nami i włączyła się do pracy.

Kadrę naukową, poza osobami wymienionymi w programie konferencji w Grajewie, uzupełniali prof. dr hab. Halina Pelcowa z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, prof. dr hab. Jerzy Sierociuk z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, prof. dr hab. Józef Porayski-Pomsta z Uniwersytetu Warszawskiego (Prezes Towarzystwa Kultury Języka), dr Irena Jaros z Uniwersytetu Łódzkiego, dr Natalia Szydlowska z Uniwersytetu w Białymstoku, dr Edward Grott i dr Tomasz Malowaniec z Uniwersytetu Kard. Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, mgr Dorota Suchocka i mgr Agnieszka Wępa z Instytutu Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk.

Kadra pedagogiczna, znacznie liczniejsza, składała się z nauczycieli czynnych i emerytowanych, z których jedni uczestniczyli już wcześniej w dokumentacji gwar, inni zdobywali dopiero doświadczenie. Mniej liczna była w tym roku grupa studentów z UKSW.

Realizacja programu warsztatów odbywała się zgodnie z planem. Każdego dnia czas od śniadania do obiadu wykorzystywany był na badania terenowe, połączone z nagraniami rozmów na dyktafony. Korzystając z prywatnych samochodów, mogliśmy podzielić się na grupy łączące zawodowych dialektologów lub kulturoznawców z nieprofesjonalistami, którzy w ten sposób przygotowywali się do samodzielnego prowadzenia wywiadów w swojej okolicy. Badania prowadzone były również w obrębie Augustowa.

Wypełnienie kwestionariusza we wsi zajmuje kilka godzin. Nie łatwo jest dziś znaleźć odpowiedniego informatora – autochtona, który byłby dobrym reprezentantem dla badanej miejscowości. Jeśli już uda się zrobić właściwy wybór, to nie każdy rozmówca bez wcześniejszego uprzedzenia może poświęcić nam aż tyle czasu i wtedy trzeba ponawiać przyjazd. Mieliśmy szczęście, że skorzystał z mojego zaproszenia i odwiedził nas już na początku tygodnia wyteżonej pracy Mirosław Nalaśkowski, starszy instruktor do spraw muzyki ludowej w Regionalnym Ośrodku Kultury i Sztuki w Suwałkach, a także w Centrum Kultury Ludowej Suwalszczyzny i Przygranicza. Człowiek o ogromnej wiedzy i pasji w swojej działalności. Wielki społecznik. Całymi dniami był naszym przewodnikiem, nie zważając na pot lejący się strumieniami. Uzgadniał nasz przyjazd z kierownikami domów kultury w różnych gminach, dzięki czemu wszędzie witano nas nie tylko z otwartymi rękami i butelkami chłodnej wody, ale także z kilkoma osobami z okolicznych wsi, najczęściej spośród twórczyń ludowych (rzadziej mężczyzn). Byliśmy podejmowani w domach kultury w Nowince, w Lipsku i w Żarnowie II. W Żarnowie mieliśmy okazję przyrzeć się różnym zespołom pieśni i tańca, w Gabowych Grądach spotkać się z grupą staroobrzędowców i nagrywać ich relacje przy mleku prosto z lodówki. Przed panem Mirkiem otwierały się nie tylko drzwi, do których pukaliśmy bez uprzedzenia, ale i serca domowników. Wszystkim był bliski. Wszędzie był swój. Już się cieszymy na myśl, że za rok będzie nam przybliżał piękno ziemi suwalskiej i tradycje kulturowe jej mieszkańców, o których już wiemy z dotychczasowych kontaktów, że są życzliwi, cierpliwi i nadzwyczaj gościnni.

Po odpoczynku poobiednim, to jest od godz. 17 – zgodnie z planem – był czas na rozważania teoretyczne, wysłuchanie referatów, informacji o nowych osiągnięciach dialektologicznych (i nie tylko) w środowiskach naukowych i nauczycielskich, reprezentowanych w naszym kolektywie, słowem czas na wymianę doświadczeń naukowych, które odbywały się w sali szkolnej, tuż obok bursy. Po kolacji najczęściej zamieniano salę na miejsce zacienione i zaopatrzone w chłodne napoje, gdzie nadal można było dyskutować, udzielać i słuchać rad, wskazówek bibliograficznych, ukazywać młodym ludziom horyzonty naukowe, zachęcać do rozwijania skrzydeł, wreszcie wspominać wspólnych znajomych i odpoczywać w przyjaznej atmosferze.

Warsztaty były okazją do spotkań z przedstawicielami elity intelektualnej miasta. Zainteresowali się naszymi badaniami członkowie Zarządu Towarzystwa Naukowego Augustowsko-Suwalskiego, Wiceprezes i Wicestarosta, dr Jarosław Szlasyński i dr Andrzej Matusiewicz, wymieniliśmy się niektórymi książkami i informacjami o stanie i perspektywie naszych badań, o potrzebie zorganizowania wspólnej konferencji i systematycznej współpracy. Znaleźli dla nas czas państwo Irena i Wojciech Baturowie, wybitni znawcy historii i kultury regionu. Słuchałam ich kilkugodzinnych relacji z podwójną przyjemnością, przypominały mi się bowiem czasy, gdy ojciec pana Wojciecha, Anatol Batura był niezapomnianym kierownikiem mojego obozu gwaroznawczego w Augustowie. Swoje piękne wiersze prezentowała

nam Józefa Drozdowska, poetka, pracująca w Bibliotece Pedagogicznej w Suwałkach. Nie zapomniały o nas Barbara Żylińska i Lidia Dziurdzikowska i przyjechały z Suwałk, aby sprawdzić osobiście, czy nie potrzebujemy ich pomocy. Obie Panie w dużym stopniu przyczyniły się do upowszechnienia naszych badań na Suwalszczyźnie.

Odwiedzali nas również badacze gwary z Kurpiowszczyzny: Mirosław Grzyb (Prezes Związku Kurpiów), Grażyna Reszka (nauczycielka z Wachu, Anna Ogniewska, Dyrektor Gminnego Ośrodka Kultury w Lelisie, razem z córką Mariolą (studentką UW) i Janem Kanią. Korzystając z zaproszenia, wybraliśmy się wspólnie do Domu Kultury w Nowince na spotkanie z lokalnym Zespołem Ludowym. Odbyła się dwustronna prezentacja osób, piosenek i muzyki przy ciastach, napojach, kawie i herbacie, zakończona obopólnym zadowoleniem i także obopólną deklaracją o gotowości do współpracy, za co gościnniej pani dyrektor chciałabym w tym miejscu serdecznie podziękować.

Bardzo nas ucieszył przyjazd grupy reprezentującej Sokołowskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne z prezes, Wandą Wierzchowską na czele, jedyną instytucją w woj. podlaskim, organizującą od kilkunastu lat corocznie wakacyjny obóz gwaroznawczy dla młodzieży szkolnej miejscowej i polonijnej. Towarzystwo publikuje ciekawe sprawozdania, było więc czego słuchać, co oglądać i nad czym się zastanawiać.

Główny cel warsztatów – przeprowadzenie badań uzupełniających i sprawdzających w obrębie pow. augustowskiego – w dużym stopniu został już osiągnięty. Mam nadzieję, że bezpośrednie kontakty z kierownikami domów i ośrodków kultury, towarzystw społeczno-kulturalnych z jednej strony, z drugiej zaś z nauczycielami reprezentującymi określone szkoły, przyczynią się do ożywienia współpracy, istniejącej od dawna, ale załamującej się przez kolejne zmiany administracyjne.

Za obiecujące osiągnięcie warsztatów można uznać powołanie seminarium językoznawczego w Pracowni Badań Regionalnych Wszechnicy Mazurskiej w Olecku. Jest ono przeznaczone dla osób zainteresowanych już od pewnego czasu merytorycznym opracowywaniem materiałów pochodzących z badań terenowych na Mazowszu, Podlasiu i Suwalszczyźnie. W przygotowywaniu jest seria monografii indywidualnych (mogących mieć status prac doktorskich) lub artykułów w publikacjach zbiorowych. W seminarium odbywającym się podczas warsztatów uczestniczyli i zadeklarowali swój dalszy systematyczny udział nauczyciele ze stopniem magistra polonistyki, pedagogiki lub kulturoznawstwa: Lucyna Bagińska, Jerzy Białomyzy, Agata Grzyb, Barbara Kiliańczyk, Jarosław Konopka, Anna Niedźwiedzka, Irena Paździor, Grażyna Reszka, Marta Sobocińska. Seminarium będą organizowane w różnych miejscowościach i łączone z konferencjami popularnonaukowymi, poświęconymi dziedzictwu kulturowemu danego powiatu, co ułatwi i poszerzy nasz kontakt ze szkołami na Suwalszczyźnie i Podlasiu.

*

Planując konferencję międzynarodową liczyłam na to, że prócz badaczy słownictwa z innych regionów Polski wezmą w niej udział dialektolodzy z Białoruskiej Akademii Nauk w Mińsku, a także z innych krajów słowiańskich (Słowacja, Ukraina, Chorwacja), z którymi łączą mnie zainteresowania wspólnymi obszarami gwar mieszanych, jak również wieloletnie doświadczenia nad opracowywaniem *Ogólnosłowiańskiego atlasu językowego*. Okazało się, że ich przyjazd w proponowanym terminie, niestety, nie mógł być zrealizowany.

**

Nie byłoby warsztatów w Augustowie, gdyby Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów nie zajęło się stroną organizacyjną od początku do końca. Dyrektor Elżbiecie Żegalskiej, księgowej Zofii Kossakowskiej, a także urzędowi akceptującym i wspierającym nasze regionalne badania należą się słowa wdzięczności, które składałam w imieniu własnym i wszystkich uczestników.

Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów oraz Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, w dniach 12–13 października 2010 roku, zorganizowały w Łomży konferencję naukową pt. „Wybitni archiwiści łomżyńscy w służbie społeczeństwa”. Gospodarzem obrad, którym przewodniczyła dyrektor Archiwum PAN dr Hanna Krajewska, było jak zwykle gościnne II Liceum Ogólnokształcące im. Marii Konopnickiej.

Referaty przedstawili: prof. dr hab. Władysław Stepniak (Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych) – „Dziedzictwo dokumentacyjne instytucji społecznych i osób fizycznych w strukturze narodowego zasobu archiwalnego”; dr Hanna Krajewska (Archiwum PAN) – „Rola archiwum PAN w pozyskiwaniu spuścizn uczonych”; mgr Jolanta Ślasiak (Archiwum PAN) – „Spuścizny archiwistów w zasobie Archiwum PAN”; mgr Anna Grzebieliuch (Archiwum PAN) – „Kolekcja medali w Archiwum PAN”; dr Anna Krzemieńska (Archiwum IF PAN w Krakowie) – „Archiwalia proveniencji prywatnej a tzw. własność intelektualna”; mgr Anita Chodkowska (Archiwum PAN) – „Spuścizna Piotra Bańkowskiego jako źródło do badań historycznych”; mgr Małgorzata Osiecka (Archiwum Główne Akt Dawnych) – „Witold Suchodolski – zapomniany strażnik uchroniony dóbr kultury w latach 1919 – 1945”; mgr Leszek Taborski (Muzeum Północno-Mazowieckie w Łomży) – „Piotr Bańkowski o Witoldzie Suchodolskim”; dr Anna Łaszuk (Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych) – „Internetowa prezentacja dokumentów dotyczących Łomży”; ks. prof. Wiktor Jemielity (Wyższe Seminarium Duchowne w Łomży) – „Łata szkolne Piotra Bańkowskiego”; mgr Tadeusz Radziwonowicz (Archiwum Państwowe w Suwałkach) – „Łomżyńscy i suwalscy archiwiści w okresie międzywojennym”; mgr Danuta Bzura (Oddział Archiwum Państwowego w Łomży) – „Mniej znan